

СТАЛИЙ РОЗВИТОК: СУТНІСТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЙНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ

*Диха Марія Василівна,
доктор економічних наук, професор
професор кафедри економіки підприємства і підприємництва
Хмельницький національний університет
(м.Хмельницький, Україна)*

Глобальною парадигмою життєдіяльності людства на сьогодні є концепція сталого розвитку.

Основою концепції сталого розвитку є взаємоузгоджений розвиток соціально-економічних, екологічних систем в усіх її вимірах; забезпечення динамічного економічного розвитку за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів, надання рівних можливостей кожному члену суспільства, збереження довкілля для майбутніх поколінь.

Сталий розвиток є поняттям багаторівневим. Індивідуальна поведінка кожної людини на планеті, її «споживацьке» чи «дружнє, раціональне» ставлення до природного середовища обумовлює вклад кожного в процеси реалізації ідей забезпечення сталого розвитку локального, національного, глобального рівня. В той же час, рішення органів влади різних рівнів визначають можливості та конкретні дії/заходи щодо забезпечення сталого розвитку як в локальному (на рівні підприємства, населеного пункту, міста, регіону), національному (на рівні країни), глобальному (планетарному) вимірі, так і в індивідуальному.

Основні аспекти досягнення сталого розвитку в широкому розумінні полягають у такому:

- господарська діяльність людства повинна орієнтуватись на раціональне споживання ресурсів біосфери; подальший розвиток повинен здійснюватися на основі інтенсифікації виробництва, за рахунок інформаційних технологій (економічний аспект);

- соціальний аспект сталого розвитку полягає у покращенні якості життя, у подоланні великої різниці в рівнях доходів і якості життя між різними країнами, різними групами і прошарками населення;

- усі господарські рішення повинні прийматися через призму реального природно-ресурсного потенціалу біосфери, наслідків для екології (бути безпечними; в межах допустимих норм і обмежень щодо викидів в атмосферу, тощо), (екологічний аспект);
- життєдіяльність людей повинна ґрунтуватися на розумінні єдності національно-регіональних цінностей і глобальних загальнолюдських пріоритетів; на відході від «споживацького» підходу у життєдіяльності (культурологічний аспект);
- в різних країнах і регіонах повинна бути виваженою демографічна політика. Включення демографічних питань у стратегії розвитку не тільки прискорить темпи сталого економічного розвитку і пом'якшить проблеми бідності, але й буде сприяти досягненню соціальних цілей у сфері народонаселення та підвищення якості його життя (демографічний аспект);
- управлінські рішення на різних рівнях повинні спиратися на достовірні результати прогнозування соціально-економічного розвитку, що підвищить їх ефективність (прогностичний аспект сталого розвитку).

Ключові події у формуванні концепції сталого розвитку представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Ключові події в формуванні концепції сталого розвитку

Рік	Захід: основні характеристики (суть, мета, результати)
1972	Стокгольмська конференція з навколишнього середовища. Представники 113 країн провели першу всесвітню зустріч з проблем навколишнього середовища. Наукові доповіді Римського клубу, у яких формулювалися ідеї переходу цивілізації до стану «глобальної динамічної рівноваги».
1983	ООН створено комісію з навколишнього середовища і розвитку (комісія Г.Х. Брунтланд). Комісія закликала до нової ери економічного розвитку, безпечного для навколишнього середовища, визначила поняття сталого розвитку: «Людство здатне зробити розвиток стійким – забезпечити, щоб воно задовольняло потреби сьогодення, не піддаючи ризику здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби».
1987	Звіт Міжнародної комісії (комісії Брунтланд): «Наше спільне майбутнє», що було підготовлено для ООН, в якій були викладені попередження про необхідність зміни способу життя і діяльності людства, щоб запобігти подальшому погіршенню природного середовища.
1992	Зустрічі на вищому рівні та Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Бразилія). На зустрічі були присутні глави і високопоставлені представники 179 урядів, які прийняли: - Декларацію з навколишнього середовища і розвитку, 27 принципів якої визначають права і обов'язки країн у справі забезпечення розвитку і добробуту людей; - «Порядок денний на XXI століття» – програму досягнення сталого розвитку з соціальної, економічної та екологічної точок зору;

	- Заяву щодо принципів, управління, захисту та сталого розвитку всіх видів лісів, життєво необхідних для збереження усіх форм життя і забезпечення економічного розвитку; - Конвенцію про зміну клімату – з метою стабілізації концентрації газів, що викликають парниковий ефект в атмосфері, до екологічно допустимих рівнів; - Конвенцію про біологічне різноманіття, що вимагає від усіх країн збереження біологічного різноманіття всього живого. Також на Конференції закликали всі країни прийняти національні стратегії сталого розвитку.
1994	Глобальний екологічний форум «Міста і сталий розвиток» в Манчестері. Демонстрація перших «Програм сталого розвитку» великих міст світу. Проведення конференції «Довкілля і здоров'я» в Гельсінкі. Затверджено План дій по здоров'ю навколишнього середовища для Європи (ЕНАРЕ) та запропоновано розробити узгоджені національні плани дій по досягненню здоров'я довкілля (НЕНАРs).
1996	Глобальний екологічний форум «Habitat – II» (Навколишнє середовище) у Стамбулі (Туреччина). Опубліковано 134 індикатори сталого розвитку (соціальні, економічні, екологічні, інституціональні).
1997	Підведення перших підсумків Ріо-92 на Нараді «Ріо+5». Підсумки – не втішні. Результати виконання «Порядку денного XXI століття» (прийнятого у 1992 р.) відставали від планованих. Проведення міжнародної наради «Стале будівництво». Ухвалення рішення про розробку стандартів сталого проектування і будівництва (проектування і будівництва екологічних об'єктів, які гармонійно взаємодіють з природним середовищем).
1998	Форуми за підтримки ООН «Людина у великому місті XXI століття» Москва (Росія) та «Здорове середовище міста» Мадрид (Іспанія).
1999	Глобальний форум «Здорова планета» Лондон (Велика Британія).
2000	Саміт Тисячоліття ООН, на якому 189 держав світу, у т. ч. й Україна, затвердили Декларацію Тисячоліття ООН, яка є зобов'язанням досягти Цілі Розвитку Тисячоліття до 2015 р., однією з яких є забезпечення сталого екологічного розвитку (Ціль 7).
2002	Всесвітній саміт на вищому рівні зі сталого розвитку у Йоханнесбурзі. Йоханнесбурзька декларація зі сталого розвитку та Йоханнесбурзький план.
2012	Конференція ООН зі сталого розвитку «Ріо+20», на якій були обговорені проблеми «зеленої» економіки, сталого розвитку та подолання бідності. Затвердження Підсумкового документу Конференції «Майбутнє, якого ми бажаємо», який серед іншого поклав початок роботи по формулюванню комплексу цілей сталого розвитку і розробці програми дій щодо забезпечення сталого розвитку на період після 2015 р.
2015	Саміт зі сталого розвитку в Нью-Йорку, схвалено Порядок денний в сфері розвитку на період після 2015 р., який включає 17 глобальних цілей та 169 завдань зі сталого розвитку. Нові цілі та завдання мають комплексний характер і забезпечують збалансованість компонентів сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного.

Щодо України варто зазначити, що діяльність Національної комісії сталого розвитку України при Кабінеті Міністрів України (створена згідно постанови КМУ від 8 жовтня 1997 р. № 1123) та Національної ради зі сталого розвитку при Президентові України (створена згідно Указу Президента України від 4 лютого 2003 р. № 76) можна вважати формальною, відтак неефективною. Також у 2011 р. під час скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм була відмінена Комплексна програма реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку на 2003–2015 рр. Проте, деякі стратегічні та програмні документи в Україні спрямовані на впровадження принципів сталого розвитку, на екологізацію економіки. Про це свідчать, зокрема: Стратегія державної екологічної політики України на період до 2020 року, Транспортна стратегія України на період до 2020 року, проект Концепції державної політики розвитку «зеленої» економіки до 2020 року, проект Концепції впровадження в Україні більш чистого виробництва. Нажаль, деякі важливі проекти щодо забезпечення сталого соціально-економічного розвитку, охорони довкілля та екологічності виробництва залишаються проектами. [2; 3]

В Україні і надалі залишаються важливими та необхідними до вирішення завдання щодо охорони і раціонального використання природних ресурсів, забезпечення економічного зростання шляхом оптимального використання та розподілу ресурсів, впровадження моделей збалансованого виробництва і споживання, покращення якості людського життя тощо (див. детальніше [1]).

Гармонійна життєдіяльність людства – це життєдіяльність згідно положень концепції сталого розвитку, яка відбиває розуміння тісного взаємозв'язку екологічних, соціально-економічних проблем людства і того факту, що вони можуть бути вирішені лише комплексно, за умови тісної співпраці і координації зусиль усіх країн світу.

Список використаних джерел

1. Диха М. В. Соціально-економічний розвиток України: напрями та засоби реалізації: [монографія] / М. В. Диха. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 388 с.
2. Матеріали офіційного сайту Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>
3. Матеріали офіційного сайту Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>
4. Глобальні цілі сталого розвитку. Представництво ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://un.org.ua/ua/>